

Ds. Oane Reitsma

tekst: Micha 5, 1-4a; Johannes 1, 1-18

Gemeente van de Levende Heer,

Een oud Chinees verhaal vertelt ons dat er een oude man leefde. Voor zijn huis stond een grote berg die niet alleen zijn uitzicht belemmerde, maar ook het reizen voor hem moeilijk maakte. Hij begon de berg te verplaatsen door emmertje voor emmertje de grond naar een andere plek te brengen. Zijn kinderen en kleinkinderen hielpen hem. Zijn vrienden schudden meewarig het hoofd. “Wat ben jij nu aan het doen?” Maar de oude man zei: als je de wereld wilt veranderen moet je nu beginnen en pas als we generaties lang doorgaan met hetzelfde doel voor ogen, pas dan kunnen we iets bereiken. Dit verhaal liep zo af, dat God hem zag en zijn woorden hoorde en op een nacht de berg oppakte en verplaatste naar elders.

Ja het kán. De profeet Micha voegde zich ook in een lange traditie van profeten, die – tot op de dag van vandaag – andere woorden spreken dan de meeste mensen. Vasthouden aan een ideaal. Scherper zien dan de gemiddelde mens, daarmee ook scherper zien dan de meesten die gewoon in het zog meegaan, dat we niet goed bezig zijn op in de wereld, met elkaar. Maar ook zien dat het nooit zo hopeloos is of er is een lichtpunt aan de horizon. Vandaag orakelt hij dat er ooit een zwangere vrouw zal zijn, die een kind gebaard zal hebben die over Israël zal heersen. Hij is niet van de waan van de dag, nee, zijn oorsprong ligt ver terug. Hij wortelt in diezelfde traditie als Micha, die andere woorden spreekt dan die we meestal horen, maar hij is oneindig groter. Hij zal een helder punt van vrede zijn, van zorgzaamheid enerzijds, en bekleed met macht, met autoriteit anderzijds. Die beide kanten. Zijn volk zal in vrede leven, beschermd. En dan het gekke: hij zal uit Bethlehem komen, in Efrata! Ja, tegenwoordig, sinds het jaar nul, kennen we Bethlehem, die stad waar het Licht der Wereld werd geboren. Maar daarvoor was Bethlehem nog niks, nou ja: weinig. Betlehem was Lutjebroek of Tietjerksteradeel: niks en wat kan daar nou voor goeds uit vandaan komen? Maar Micha refereert aan het Betlehem dat wij als gemeente eerder dit jaar tegenkwamen. Toen David werd gekozen, de jongste van de rij zonen van Isai. Daar refereert Micha aan. David was er niet toen Samuël de nieuwe koning kwam zalven. Het was de achtste zoon. Het extra, het tegoed. Het niet-beloofde, maar dat wat als extra toegevallen is. En bovendien: de zoon die de schapen hoedt: goed op zijn volk past. In die gedachtenlijn profeteert Micha over een nieuwe heerser, die *zijn* schapen hoedt. Die het extra is (het surplus) dat de wereld toevalt. Maar nog een ding is van belang. En dat is niet zozeer dat het kleine iets groots kan worden (zal worden!), dat de kleine David uit het kleine Betlehem koning zal worden, maar vooral dat God zijn weg gaat tegen alle verwachtingen in. Dat is de theologische betekenis van het ‘kleine’.

Soms wordt ons verteld dat het kindje van Betlehem al eeuwenlang verwacht werd. Ik denk dat het omgekeerd is: de volgelingen van Jezus en de evangelisten zagen in Hem de Messias waar de profeten van spraken. Ja, die verwachting is er en daarin verschilt het hedendaagse jodendom niet principieel van het christendom: wij verwachten opnieuw en steeds weer – maar ineens viel dít kind, voor hun gevoel, in die bedding van verwachting, van verbeelding. Dat gevoel en deze mens vielen samen. Vanuit het standpunt van *die* tijd gezien. Jezus niet als de langverwachte, maar in zekere zin als de onverwachte, waarvan je ineens realiseert dat Hij een antwoord is op de donkere tekenen van de tijd. Zoals in het verhaal van onze Chinees: het gaat niet om dat het kleine iets groots kan worden, het gaat erom dat als je je deel weet van een profetische of hoopvolle traditie, dat God dan – terwijl je je in een traditie van verwachten met lange adem weet – ineens onverwacht handelt. Je herkent het verrassende pas als je in de verwachting van de lange adem leeft. Hij zal een nieuw begin zijn, weliswaar in de lijn van David, maar een nieuwe loot uit Isai’s afgehouden tronk. Wie had verwacht dat dáár nog iets uit zou komen?

Zo beschrijven ook de andere evangelisten (dan die wij vandaag horen) het. Een tienermoeder die ongepland zwanger blijkt, van wie het niet duidelijk is wie de vader is. De stiefvader verdwijnt in zijn tienerjaren

uit zijn levensverhaal. Zijn zes halfbroers en -zussen (die zijn vader mogelijk in het gein inbracht) vinden hem een beetje mesjogge: hij denkt dat 'ie de Messias is. Een teken aan de wand. En als zijn ouders hem op 12-jarige leeftijd uit de tempel halen, zeggen ze ook nog: 'jij brengt ons altijd in de problemen'. Jean Jacques Suurmond zei het van de week zo in Trouw: in de huidige tijd zouden de zorginstanties hem allang gezien hebben als de *identified patient* in een samengesteld, dysfunctioneel gezin. Via zo iemand loopt de weg van God.

Johannes gebruikt andere woorden dan de andere evangelisten, juist om dit onverwachte handelen van God uit te drukken. Het Woord is mens geworden, mooier gezegd: het Woord is belichaamd – heeft handen en voeten gekregen, concreet, in de wereld. Het leven werd een licht in de wereld. Wat Johannes hier doet is wat we tegenwoordig noemen *out of the box* denken. Kijk: woord is gesproken woord of geschreven, en de ene vorm kan veranderen in de andere (wat je zegt kun je opschrijven). Maar: woord dat lichaam wordt – dat zijn hele verschillende categorieën. Net zo met leven en licht. Waar begint het leven, wat is het leven? Dat is nog deels nog een geheimenis, ook voor de wetenschap. Licht is een optisch effect. Ook hier verbindt Johannes totaal verschillende categorieën, juist om uit het ongedachte, nieuwe, nog nooit vertoonde uit te drukken. Maar wel in een lijn, in een traditie van bevrijding. Kerst is *out of the box* denken.

Bij Johannes begint het overigens niet klein, zoals bij Lucas of Micha, maar groot: het Woord van in den beginne. Ik vroeg me af, als we een Word cloud zouden moeten maken van Johannes' evangelie, welk woord is dan het verbindende woord? Volgens mij is dat niet 'licht', of 'mensgeworden', of 'Woord', of 'leven', of 'Zoon', maar volgens mij is dat wel een heel groot en tegelijkertijd heel klein woord: 'liefde'. 'Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen.', zo lezen we. Elders in de Johaneïsche literatuur staat een zin die precies zo begint. 'Niemand heeft God ooit gezien. Maar als we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons ten volle werkelijkheid geworden.' (1 Joh 4, 12). Die twee verbind ik met elkaar: met Kerst wordt Gods liefde verbonden met mensenliefde.

Ik vat het vanmorgen zo samen: het gaat er met kerst niet in de eerste plaats om dat iets kleins iets groots kan worden (ja, dat kan), maar dat het tegen alle verwachting in is! Zó gaat de weg van de Heer. En was zijn komst noodzakelijk om de wereld te redden? Hij was noodzakelijk om de radicale liefde van God als tegenstem in de wereld te laten klinken en zien, tegen de waanzin. In die zin was Hij noodzakelijk. Het verrassende herken je alleen als je leeft van de verwachting van de lange adem. Alleen dan herken je puntjes van hoop en de ware diepe liefde, goddelijke liefde. En die liefde, die licht is, mogen de mensen naar elkaar toe uitdragen. Het is de liefde die geboren is in deze nacht. En die liefde van Johannes en die vrede van Micha hebben misschien wel alles met elkaar te maken. En dat mochten wij ontdekken, in de afgelopen nacht en iedere dag opnieuw. Als we leven van de verwachting van de lange adem, zullen wij ook de tekenen van hoop in onze tijd herkennen. Als je cynisch bent zie je ze inderdaad niet.

Op de voorzijde van de liturgie staat een icoon. Het wit en het goud van een icoon weerkaatst het licht anders dan andere dingen die we zien. In een icoon zie je licht opnieuw geboren worden. Zo is het ook met liefde. Liefde is licht, opnieuw geboren, in iedere daad die God aan mensen doet en die wij aan elkaar doen. Liefde is licht opnieuw geboren. In de afgelopen nacht en iedere dag opnieuw.

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Stilte

lied 636 *Liefde is licht opnieuw geboren*

Deze preek is gepubliceerd op <http://pgenschede.nl/preken>

Gelieve deze preek alleen voor persoonlijk gebruik aan te wenden, en niet zonder overleg met de auteur voor verdere publicatie of verkondigingsdoeleinden te gebruiken.